

Wspomnienie o dr. inż. Marku Kellerze (1955-2012) w pierwszą rocznicę śmierci

„Akcja Wisła”, 1983 rok
(fot. archiwum Sekcji Ornitologicznej KNL SGGW)

Dr inż. Marek Keller urodził się 27 listopada 1955 r. w Warszawie. Dzieciństwo spędził w podwarszawskiej Jabłonie i Jastrzębcu. Ukończył warszawskie Liceum im. Kollataja, a następnie w 1978 roku Wydział Zootechniki SGGW. Całe życie zawodowe przepracował w Katedrze Zoologii Leśnej i Łowiectwa (później Samodzielnym Zakładzie) na Wydziale Leśnym SGGW. Przez 35 lat wykładał zoologię leśną na Wydziale Leśnym, a w ostatniej dekadzie także na wydziałach Biologii i Ochrony Środowiska tej uczelni. Był promotorem ok. 90 prac magisterskich i ponad 40 inżynierskich, przede wszystkim z zakresu ornitologii, ale prowadził także prace dotyczące ssaków, płazów i gadów. Wykłady dr Kellera cieszyły się wyjątkowym zainteresowaniem studentów. W 1979 r. założył Sekcję Ornitologiczną Koła Naukowego Leśników SGGW i przez wiele lat był jej opiekunem.

Dr inż. Marek Keller był jednym z najwybitniejszych polskich ornitologów. Jako nauczyciel akademicki oraz wieloletni redaktor naczelny „Notatek Ornitologicznych” był niekwestionowanym autorytetem w zakresie ekologii i ochrony ptaków. Dzięki olbrzymiej wiedzy i osobistemu zaangażowaniu zarówno w badania ptaków, jak i kształtowanie młodych adeptów ornitologii, wywarł istotny wpływ na dynamiczny rozwój polskiego ruchu ornitologicznego (zawodowego i amatorskiego) w ostatnich dekadach. Główne tematy badawcze dr Marka Kellera dotyczyły: ekologii ptaków zbiornika wodnego, ekologii ptaków drapieżnych (głównie błotniaka stawowego, jastrzębia, myszolowa, trzmielojada i krogulca) oraz bociana czarnego i puchacza, ptaków doliny Wisły, wędrowek ptaków, ekologii i genetyki głuszca i jarząbka, wpływu gospodarki leśnej na kuraki leśne oraz synurbizacji kaczki krzyżówki i innych gatunków ptaków w Warszawie. Prowadził badania w kompleksach leśnych na wschodzie Polski. W 1979 r. ze studentami sekcji ornitologicznej rozpoczął 12-letnie badania ptaków drapieżnych i bociana czarnego w Lasach Sobiborskich, które po wieloletniej przerwie kontynuował od 2009 r. W 2010 r. z grupą swoich studentów odkrył w Lasach Sobiborskich pierwsze w Polsce lęgi puszczyka mszarnego. Od 1976 r. dr Marek Keller był obrączkarzem ptaków, honorowym współpracow-

nikiem Stacji Ornitologicznej PAN w Górkach Wschodnich. Jeszcze jako student został kierownikiem punktu obrączkowania ptaków na Akcji Bałtyckiej, a w 1983 r. wraz z Sekcją Ornitologiczną Kola Naukowego Leśników założył Akcję Wisła – obóz obrączkowania ptaków wędrownych nad Wisłą pod Warszawą, który funkcjonował przez kilkanaście lat. Badania do pracy doktorskiej z ekologii ptaków zbiornika wodnego prowadził w Mostach na Polesiu Lubelskim. Mieszkał wówczas w barakowozie betoniarni, a pomieszczenie, w którym stały dwie prycze, dzielił z miejscowym stróżem, z którym się zaprzyjaźnił.

Dr Marek Keller nie założył własnej rodziny. Jego wielką rodzinę stanowili studenci, z którymi zawierał przyjaźnie na całe życie. Swoich studentów uczył nie tylko metodyki badań ornitologicznych i umiejętności współpracy w zespole. Był także nauczycielem życia dla kolejnych, coraz młodszych roczników. Fenomen Marka Kellera polegał także na finansowaniu przez niego z prywatnych środków działalności naukowej i dydaktycznej. Z pasją i zaangażowaniem zbierał martwe okazy ptaków i ssaków, z których utworzył kolekcję zbiorów faunistycznych, pokrywając koszty preparowania i transportu eksponatów. Zgodnie z wolą Marka, Jego Rodzina podarowała zgromadzone przez Niego eksponaty Wydziałowi Leśnemu. W celu prowadzenia badań w Lasach Sobiborskich Marek kupił tam mieszkanie, przeznaczając je na bazę terenową dla studentów. Z mieszkania tego studenci i absolwenci badający ptaki korzystają do dziś. Potrafił dać studentom swoją kartę płatniczą, żeby kupili jedzenie lub paliwo na wyjazd do Sobiboru. Był autorytetem dla wielu środowisk, nie tylko ornitologicznych, dystansując się od częstych konfliktów pomiędzy ornitologami a leśnikami. Marek Keller uczestniczył w pracach różnych organizacji, rad naukowych i stowarzyszeń związanych z ochroną przyrody. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Zoologicznego (od 1978 r.), Państwowej Rady Ochrony Przyrody (1991-1995), Państwowej Rady Ochrony Środowiska (od 2002 r.), Rady Naukowej Wigierskiego Parku Narodowego (1994-1998), Rady Naukowej Biebrzańskiego Parku Narodowego (1999-2009), Rady Naukowo-Społecznej Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Janowskie” (2004-2009). Współzakładał jedną z najstarszych organizacji ornitologicznych – Komitet Ochrony Orłów. Dorobek naukowy dr. Marka Kellera to kilkadziesiąt publikacji naukowych, liczne recenzje, redakcje naukowe, kilka przekładów książek, wiele ekspertyz naukowych z dziedziny ornitologii. Jak sam podkreślał, był bardziej dydaktykiem, niż publikującym naukowcem, angażując się przede wszystkim w kształtowanie kolejnych pokoleń studentów. Pozostawił wiele zebranych i nieopracowanych materiałów naukowych, planując przygotowanie ich do publikacji na emeryturze.

Marek Keller był skromnym, bezpośrednim człowiekiem o niezwykle intuicji i poczuciu humoru. Miał dar nawiązywania kontaktów z ludźmi, umiejętność nie tylko mówienia, ale także słuchania i obserwacji. Potrafił poważnie rozmawiać z każdym – ze starymi, prostymi ludźmi spotykanymi w terenie, z dziećmi, ale także z profesorami, politykami... U wszystkich rozmówców szybko zjednywał sympatię. Lubił i przez wiele lat hodował psy, które świetnie rozumiał. Czas wolny, którego miał niewiele, spędzał u przyjaciół, zazwyczaj swoich byłych studentów, mieszkających w lesie. Bardzo lubił zbierać grzyby i borówki. Prywatnie kolekcjonował rękodzieło oraz stroje ludowe. Prowadził niezwykle aktywne życie, którego nie wytrzymało Jego serce. Nagły zawał zastał Go w Puszczy Augustowskiej 13 stycznia 2012 r. Odszedł o wiele za wcześnie, pozostawiając osamotnioną Rodzinę, przyjaciół, współpracowników i studentów, rozpoczęte projekty badawcze i bogate plany na przyszłość. Pożegnany 23 stycznia 2012 r. w śnieżnej zadymce przez tłumy przyjaciół i współpracowników, spoczywa na cmentarzu przy kościele św. Katarzyny w Warszawie, bardzo blisko uczelni, z którą złączył całe swoje zawodowe życie.

- Keller M.** 1979. Wewnątrzpopulacyjna zmienność wielkości jaj u sroki (*Pica pica*), drozda śpiewaka (*Turdus philomelos*), bogatki (*Parus major*) i sikory modrej (*Parus caeruleus*). Not. Orn. 20: 1-16.
- Keller M.**, Bagrowska J. 1981. Ornitologiczna podróż po Szwecji. Not. Orn. 22: 86-91.
- Keller M.** 1981. Kilka uwag o sposobie opracowywania obserwacji faunistycznych. Not. Orn. 22: 63-66.
- Keller M.** 1981. Czaplą białą. Not. Orn. 22: 62-63.
- Keller M.**, Nowogrodzki M., Sokołowski M. 1983. Zawartość pestycydów chloroorganicznych i rtęci w jajach myszołowa na Polesiu Lubelskim. Not. Orn. 24: 37-43.
- Keller M.** 1984. Gnieźdzenie się rybitwy białoczelnej (*Chlidonias leucopterus*) na Polesiu Lubelskim. Not. Orn. 25: 62-63.
- Keller M.** 1984. „Kalendarz gniazd” – nowa metoda w badaniach ekologii rozrodu ptaków. Wiadomości Ekologiczne 30: 273-279.
- Keller M.** 1985. Breeding ecology of the waterfowl community of the storage reservoir Zahajki in Polesie Lubelskie (eastern Poland). Ekologia Polska 33: 3-35.
- Wasiak M., **Keller M.** 1985. Żółw błotny *Emys orbicularis* w Sobiborskim Parku Krajobrazowym i aktualne problemy jego ochrony. Chrońmy Przyr. Ojcz. 41: 63-66.
- Keller M.**, Kraska R. 1986. Rybitwa białowąsa (*Chlidonias hybrida*) ponownie ptakiem lęgowym na Polesiu Lubelskim. Not. Orn. 27: 85-88.
- Keller M.**, Kruszewicz A., Kamola M. 1986. Schwytanie świstunki górskiej (*Phylloscopus bonelli*) w centralnej Polsce. Not. Orn. 27: 98-99.
- Keller M.**, Kruszewicz A., Kraska R., Konofalski M., Zawadzki J., Kamola M. 1986. Sprawozdanie z akcji obrączkowania ptaków wróblowatych w centralnej Polsce podczas ich wędrówki jesiennej w latach 1983-1985. Not. Orn. 27: 182- 187.
- Keller M.**, Engel J., Zawadzki J., Leszkowicz J. 1987. Metody oceny liczebności populacji lęgowej krzyżówki (*Anas platyrhynchos*) w warunkach miejskich. Not. Orn. 28: 63-79.
- Keller M.**, Kraska R. 1987. Sprawozdanie z akcji obrączkowania ptaków wróblowatych podczas ich wędrówki jesiennej w centralnej Polsce w 1986 roku. Not. Orn. 28: 118-121.
- Engel J., **Keller M.**, Leszkowicz J., Zawadzki J. 1988. Synurbization of the mallard *Anas platyrhynchos* in Warsaw. Acta Orn. 24: 9-28.
- Keller M.**, Kraska R., Matyjasiak P. 1988. Sprawozdanie z akcji obrączkowania ptaków wróblowatych podczas ich wędrówki jesiennej w centralnej Polsce w 1987 roku. Not. Orn. 29: 88-91.
- Jędrzejewski W., Jędrzejewska B., **Keller M.** 1988. Nest Site Selection by the Buzzard *Buteo buteo* in the Extensive Forests of Eastern Poland. Biological Conservation 43: 145-158.
- Keller M.**, Matyjasiak P. 1989. Sprawozdanie z akcji obrączkowania ptaków wróblowatych w centralnej Polsce podczas ich wędrówki jesiennej w roku 1988. Not. Orn. 30: 116-120.
- Keller M.**, Jędrzejewska B., Jędrzejewski W. 1989. Wintwring tactics of the Kingfisher *Alcedo atthis*. Orn. Fenn. 66:157-160.
- Brewka B., **Keller M.**, Mirowski I., Rodziewicz M., Wójcicki J. 1991. Polska Grupa Badawcza Orlików – Krzykliwego i Grubodziobego – Raport nr 1. Not. Orn. 32: 167-171.
- Keller M.**, Profus P. 1992. Present situation, reproduction and ford of the Black Stork *Ciconia nigra* in Poland. W: Meriaux J.L., Schierer A., Tombol Ch., Tombol J.Ch. (eds.). Actes Coll. Int. ”Les Cigognes d’Europe”: 227-236.
- Bukaciński D., Cygan., **Keller M.**, Piotrowska M., Wójcicki J. 1994. Liczebność i rozmieszczenie ptaków wodnych gniazdujących na Wiśle Środkowej – zmiany w latach 1973-1993. Not. Orn. 35: 5-47.
- Buczek T., **Keller M.** 1994. Breeding ecology of the Marsh Harrier *Circus aeruginosus* in eastern Poland. Part I. Populations numbers and phenology of the onset of laying. Act. Orn. 29: 67-80.
- Buczek T., **Keller M.** 1994. Breeding ecology of the Marsh Harrier *Circus aeruginosus* in eastern Poland. Part II. Causes of brood losses. Act. Orn. 81- 88.
- Keller M.**, Rowiński P., Nowakowski J., Maniakowski M. 1997. Akcja Wisła – studencki obóz obrączkowania ptaków w dolinie środkowej Wisły w latach 1983-1996. Kulon 2: 232-243.

- Dombrowski A., **Keller M.**, Chmielewski S. 1997. Zmiany liczebności ptaków wodnych zimujących na Nizinie Mazowieckiej w latach 1984-1993. *Kulon* 2: 103-127.
- Keller M.**, Rowiński P., Nowakowski J. 1998. Akcja Wisła – studencki obóz obrączkowania ptaków w dolinie środkowej Wisły w roku 1997. *Kulon* 3: 118-122.
- Keller M.**, Rowiński P., Nowakowski J. 2000. Akcja Wisła – studencki obóz obrączkowania ptaków w dolinie środkowej Wisły w roku 1998. *Kulon* 5: 107-112.
- Keller M.**, Chylarecki P., Nowicki W. 2000. Ornitologiczna waloryzacja międzywala Wisły od ujścia Pilicy do ujścia Narwi. W: *Międzywale Wisły jako swoisty układ przyrodniczy* (odcinek Pilica-Narew). Dokumentacja Geograficzna nr 19, ss. 119-131.
- Matusiak J., Wójciak J., **Keller M.** 2002. Rozmieszczenie, liczebność i efekty lęgów ptaków szponiastych *Falconiformes* w Lasach Strzeleckich. *Not. Orn.* 43: 145-161.
- Keller M.** 2002. Ptaki. W: Szyszko J., Rylke J. (red.). *Ocena i wycena zasobów przyrodniczych*. Wydawnictwo SGGW, Warszawa, pp. 149-155.
- Nowakowski J., Remisiewicz M., **Keller M.**, Busse P., Rowiński P. 2005. Synchronisation of the autumn mass migration of passerines: a case of Robins *Erithacus rubecula*. *Acta Orn.* 40, 2: 103-115.
- Krzywiński A., **Keller M.** 2005. New method of breeding Black Grouse for reintroduction programme. 3rd Intern. Black Grouse Conf. Ruthin Denbighshire, North Wales 20-25 March 2005: 100-103.
- Jagołkowska-Tkaczuk P., Rutkowski R., **Keller M.** 2006. Taxonomic consequences of genetic diversity of Polish Hazel Grouse. XXIV International Ornithological Congress. Abstracts. *Journal of Ornithology* 147, 5, Suppl. 1, p. 187.
- Różycki A.L., **Keller M.**, Buczek T. 2007. Wzrost liczebności i preferencje środowiskowe jarząbka *Bonasa bonasia* w Lasach Parczewskich. *Not. Orn.* 48: 151-162.
- Buczek T., **Keller M.**, Różycki A.L. 2007. Lęgowe ptaki szponiaste *Falconiformes* Lasów Parczewskich – zmiany liczebności i rozmieszczenia w latach 1991-1993 i 2002-2005. *Not. Orn.* 48: 217-231.
- Rutkowski R., **Keller M.**, Jagołkowska P. 2007. Populacje i podgatunki – genetyka molekularna w badaniach europejskich głuszcowatych *Tetraonidae*. *Not. Orn.* 48: 259-272.
- Keller M.** 2007. Cele, metody i efekty inwentaryzacji ptaków – głos w dyskusji. W: Anderwald D. (red.). *Siedliska i gatunki wskaźnikowe w lasach*. Stud. i Mat. CEPL, Rogów, 2/3 (16): 380-385.
- Borowski Z., **Keller M.**, Włodarska A. 2008. Applicability of cranial features for the calculation of vole body mass. *Annales Zoologici Fennici* 45(4): 174-180.
- Keller M.**, Buczek T., Różycki A.L. 2008. Preferencje siedliskowe leśnych ptaków drapieżnych a struktura wiekowa lasów gospodarczych – na przykładzie Lasów Parczewskich. *Sylwan* 2: 30-35.
- Zawadzka D., Zawadzki J., **Keller M.** 2009. Cietrzew *Tetrao tetrix*. W: Chylarecki P., Sikora A., Cenian Z.: *Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywą Ptasią*. Biblioteka Monitoringu Środowiska, ss. 292-301.
- Zawadzka D., Zawadzki J., **Keller M.** 2009. Głuszc *Tetrao urogallus*. W: Chylarecki P., Sikora A., Cenian Z.: *Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywą Ptasią*. Biblioteka Monitoringu Środowiska, ss. 302-311.
- Krzywiński A., **Keller M.**, Krzywińska K. 2009. New methods for preservation of genetic diversity of black grouse *Tetrao tetrix*: preliminary results. *Folia Zool.* 58(2): 150-159.
- Keller M.**, Chodkiewicz T., Woźniak B. 2011. Puszczyk mszarny *Strix nebulosa* nowym gatunkiem lęgowym w Polsce. *Ornis Polonica* 52: 150-154.
- Krzywiński A., **Keller M.**, Kobus A. 2011. Wsiadanie kuraków leśnych metodą „born to be free”. *Studia i Materiały CEPL w Rogowie* 27: 240-251.
- Rutkowski R., **Keller M.**, Jagołkowska P. 2012. Population genetics of the hazel hen *Bonasa bonasia* in Poland assessed in non-invasive samples. *Central European Journal of Biology* 7 (4): 759-775.
- Krzywiński A., **Keller M.** (†), Kobus A. 2013. „Born to be free” – an innovatory method of restitution and protection of endangered and isolated grouse populations (*Tetraonidae*). *Vogelwelt* 134, 1: 55-64.

Dorota Zawadzka, Jerzy Zawadzki